

RUHUN KADINLARI

Psikanalizin Öncü Kadınları

Isabelle Mons Karşılaştırmalı edebiyat doktorası yapmıştır. Dişil yazın ve edebiyat sanat ilişkisi üzerine çalışmaktadır. 2012'de *Lou Andreas-Salomé* adlı biyografiyi yayımlamıştır.

Öncel Naldemirci 1983 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı üniversitede Modern Fransız Edebiyatı ve Fransızca-Türkçe Çeviri derslerini izledi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladıktan sonra İsveç'te Göteborg Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden doktorasını aldı. Uzmanlık alanı olan sosyoloji dışında psikanaliz, edebiyat ve tiyatroyla yakından ilgileniyor.

ISABELLE MONS

Ruhun Kadınları
Psikanalizin Öncü Kadınları

Çeviren

Öncel Naldemirci

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5054
Cogito - 233

Ruhun Kadınları - Psikanalizin Öncü Kadınları / Isabelle Mons
Özgün adı: *Femmes de l'âme : les pionnières de la psychanalyse*
Çeviren: **Öncel Naldemirci**

Kitap editörü: **Ersel Topraktepe**
Düzeltili: **Korkut Tankuter**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy / İstanbul
Tel: (0212) 624 21 11 Faks: (0212) 624 21 17
www.matbaasistemleri.com
Sertifika No: 20706

Çeviriye temel alınan baskı: Éditions Payot & Rivages, Paris, 2015.
1. baskı: İstanbul, Şubat 2018
ISBN 978-975-08-4177-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334

© 2015, Éditions Payot & Rivages

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ • 9

Rus İlham Perileri

Lou Andreas-Salomé: Dünyaya Aydın Bir Bakış • 21

Sabina Spielrein: Tehlikenin Tadına Varmak • 64

Tatiana Rosenthal: Bir Umudun Peşinde • 90

Mücadele Eden Kadınlar

Emma Eckstein: Her Şeyi Değiştiren Bir Tıp Hatası • 99

Margarethe Hilferding: Koltuğa Oturan İlk Kadın • 103

Gölgede Kalanlar

Emma Jung: Hayat Arkadaşının Vazifesi • 113

Anna Freud: Baba(sı)nın Adına • 136

Çocukluğun Sesleri

Hermine von Hug-Hellmuth: Rahatsız Edici Bir Cinayet • 157

Melanie Klein: Çocukluktan Nasıl İyileşilir? • 166

Sophie Morgenstern: Unutulan Kadın • 188

Françoise Dolto: Başka Bir Ses • 192

Fethedenler

Eugénie Sokolnicka: Bir Fransız Muamması • 211

Marie Bonaparte: Umulmadık Bir Karşılaşma • 223

Helene Deutsch: Ne Pahasına Olursa Olsun Özgürlük • 245

SONSÖZ • 264

Teşekkürler • 266

Kaynakça • 267

DİZİN • 273

Andrée ve Jean'a

Önsöz

Bu kitap şöyle bir tespitten doğdu: Psikanaliz hâlâ erkeklerin işi olarak görülüyor. Sigmund Freud figürü etrafında oluşmuş ve hâlâ devam eden tartışmalar, insan ruhunu anlamaya çabalayan bu asil ve iddialı projeye gönül vermiş takipçilerini de zan altında bırakıyor. Oysaki kadınlar da psikanaliz yaptılar. Onların izlerini sürmek bizlere başka bir evrenin kapılarını açıyor zira bu kadınların 20. yüzyıla bakışları yepyeni, yazdıkları sıra dışı ve yaşamları biriciktir.

1920 yılının eylül ayında Lahey'de şöyle rüya gibi bir ekip bir araya gelir: Anna Freud, Sabina Spielrein, Helene Deutsch, Eugénie Sokolnicka, Karen Horney ve Hermine von Hug-Hellmuth Uluslararası Psikanaliz Derneği'nin VI. Kongresi'nin katılımcıları arasında yerini almışlar. Avrupa savaştan yeni çıkmış. Hollandalı psikanalistler savaştan yorgun düşmüş meslektaşlarını sıcak bir şekilde misafir ediyorlar. Psikanaliz camiasındaki kadınlar bir grup oluşturmaya başlamış ama henüz kendilerine özgü bir düşünce yok ortada. Çekimser kalan bazıları, aralarından birilerinin kürsüye çıktığını görünce şaşırıyor ve ne diyeceklerini merakla bekliyorlar. Haklarında çıkan dedikodular yüzünden bu kadınların adı zaten duyulmuş. Mesela Sabine Spielrein'in, 1913 Eylülü'nde psikanaliz hareketini sancılı bir şekilde parçalayan asi öğrenci Carl Gustav Jung ile çalkantılı bir ilişki yaşadığı söyleniyor. Spielrein, kırılğan ama kararlı bir şekilde "Çocukların Anne ve Babalarına Hitap Ettikleri Kelimelerin Ortaya Çıkışı" ile ilgili bir sunum yapıyor. Psikanalizin babası ve takipçileri böylece yeni bir konuyla tanışıyor. Aynı trende yolculuk etmiş Hermine von Hug-Hellmuth ve Helene Deutsch, ileride onlara hem karşı çıkacak hem de miraslarını devralacak yirmi beş yaşındaki Anna Freud'un karşısında fikirlerini beyan ediyor. 1905'te *Trois essais sur la théorie sexuelle* [Cinsellik Kuramı Üstüne Üç Ders] etrafında ortaya çıkan "skandal"dan beri Freud çocukla ilgili yeni bir yorum getirilmesinin, bunun özellikle kadınlık me-

selesiyle ilgili olduğu için gerekli bir adım olduğuna ikna oluyor. Freud'un Marie Bonaparte'a sorduğu "Kadın ne ister?" sorusunu Freudcuların ele almaya çekindiği bir sır değil. Psikanalizde hem kadınlık hem de annelik deneyimlerini kullanabileceğini düşünenlere yer vermek müthiş bir meydan okumadır. Mesele, işi cinsler arasında bir çekişmeye dönüştürmeden, kadınlık mevzusunun başka bir inceleme alanı açtığını tespit edebilmektir. Psikanalizin öncü kadınlarının uluslararası camiada kabul görmesi henüz yeni başlamış. Kadınlara kuşkuyla yaklaşan erkek meslektaşları onlarla üniversitelerde beraber çalışmayı öğrenecek. Tıp doktoru Helene Deutsch 1920 yılının o sonbahar gününde, dört klinik vaka etrafında oluşturduğu "De la psychologie de la méfiance" [Güvensizlik Psikolojisi Üstüne] adlı bir bildiri sunuyor. Dinleyiciler tarafından o kadar iyi karşılanıyor ki, Deutsch duygulanıyor, yakınlardaki bir parka gidip mutluluk gözyaşları döküyor. Bildirisinin özeti daha sonra kongrenin kitabında, Karl Abraham'ın bir makalesinin ardında yer alacak. Karl Abraham, Berlin Psikanaliz Enstitüsü'nün kurucusu ve 1902'de Freud'un Çarşamba Toplantılarına¹ katılmış ve 1907'den beri en yakınında yer alan sadık takipçisi. Bu çevreye 1910'da katılan ilk kadın Margarethe Hilferding. Bundan bir on yıl sonra kadın meslektaşları Lahey'deki kongrede yeni bir misyon edindiklerini hissediyorlar: Psikanalizin büyük serüvenine katılacaklardır.

Psikanaliz kelimesi ilk defa 1896'da Freud'un "L'hérédité et l'étiologie des névroses" [Nevrozların Kalıtımı ve Nedenleri] adlı makalesinde kullanılır, daha sonra psikanalizin kurucu kitabı *Interprétation des rêves*'de [Rüyaların Yorumu] tekrarlanır. 1900 yılı yeni bir asrın başlangıcıdır ve bu tarihten sonra özel hayatlarında özgürlükçü olan kadın kuramcılarının uzun bir uykudan uyanışı başlar. Tıbbiyelerin onlara kapısını açma vaktidir. Lou Andreas-Salomé, Sabina Spielrein ve Tatiana Rosenthal'ın yolları Zürih Üniversitesi'nde kesişmez ama 19. yüzyıl sonunda tıp okumak isteyen herkesin yolu İsviçre'ye düşmüştür. 1900'de ise kadın öğrencileri kabul etme sırası Viyana'dadır. Emma Eckstein'in psi-

1 1907'de "Viyana Psikanaliz Derneği" (*Wiener Psychoanalytische Vereinigung*) ismini alır.

kanalist olmasının üzerinden üç sene geçmiştir. Hasta ve analist olarak Freud'un kuramının takipçisi ve insanın bilinmeyen yanını, yani ruhunu keşfedecek kadınların öncüsü olacaktır.

Çok bilinmese de psikanalizin doğumundan beri kadınlar vardır. Çok tanınmayan bu öncü kadınların eserleri ve hayatları üstüne bireysel incelemelerden² önce, Élisabeth Roudinesco 13 Ekim 1997'de Columbia Üniversitesi'nde "Les premières femmes psychanalystes" [İlk Kadın Psikanalistler] adında bir tebliğ sunar ve bu tebliğ ertesi yıl basılır.³ Uluslararası Psikanaliz Tarihi Derneği Temmuz 1998'de Londra'daki VII. Kongrelerinde Roudinesco'nun izinden giderek temayı "Le rôle des femmes dans l'histoire de la psychanalyse. Idées, pratiques et institutions"⁴ [Psikanaliz Tarihinde Kadınların Rolü: Fikirler, Pratikler ve Kurumlar] olarak belirler. Fransa'daki araştırmalar da Lisa Appignanesi ve John Forrester'ın 1992'de Londra'da çıkan *Freud's Women* [Freud'un Kadınları] adlı kitabının izinden devam eder. Bu kitap, psikanalizin yükseliş çağında kadınları hem önemli bir ilham kaynağı hem de Freud'un destekçileri olarak konumlandırır. Freud'un ailesindeki önemli kadın şahsiyetlerden, hastalarından, beraber çalıştığı kadınlardan ve böylece kadın üstüne çalışmalarının nasıl yenilediğinden bahseder. Başka bir İngiliz, Janet Sayers 1991'de Helene Deutsch, Karen Horney, Anna Freud ve Melanie Klein'i merkeze alan *Mothering Psychoanalysis* [Psikanalizin Anneleri]⁵ adlı güzel bir eser vermiştir. 1992'de ise psikolog Elke Mühlleitner psikanaliz tarihçileri için çok önemli olan çalışmasını yayımlar: *Lexique biographique de la psychanalyse : les membres de la Société psychologique du mercredi et de l'Association psychanalytique de Vienne de 1902 à 1938*⁶ [Psikana-

2 Bu çalışmada kullandığım eleştirel kaynaklar, incelemeler ve biyografiler kaynakçada bulunabilir.

3 Élisabeth Roudinesco, "Les premières femmes psychanalystes", *Mil neuf cent*, S. 16, 1998, s. 27-41, daha sonra ele alındığı *Topique*, S. 71, 2000.

4 *Les Femmes dans l'histoire de la psychanalyse*, Sophie de Mijolla-Mellor, Le Bouscat yönetiminde L'Esprit du Temps yayınları, "Perspectives psychanalytiques" koleksiyonu, 1999.

5 Janet Sayers, *Les Mères de la psychanalyse*, İngilizceden çev. Claude Rousseau-Davenet, Paris, PUF, "Histoire de la psychanalyse" koleksiyonu, 1995.

6 Elke Mühlleitner, *Biographisches Lexikon der Psychoanalyse. Die Mitglieder der psychologischen Mittwoch-Gesellschaft und der Wiener psychoanalytischen Vereinigung von 1902-1938*, Tübingen, Diskord, 1992.

lizin Biyografi Sözlüğü: Çarşamba Psikoloji Derneği'nin ve Viyana Psikanaliz Derneği'nin 1902'den 1938'e Kadar Üyeleri]. Bundan sonra ise Almanya'da da kadınların psikanalizdeki kurucu rolü üstüne araştırmalar yapılmaya başlar.⁷

Benim yaklaşımım ne sosyolojik ne bilimsel olacak, ne de tüm psikanalist kadınları kapsayacak. Buna karşılık, 20. yüzyılda psikanalizin kadınlarını bir Corneille trajedisinin kahramanları gibi sahnelerken sistemli bir şekilde ama keyif alarak ilerledim. Sağlamlığımı şöyle bir kural üzerine kurdum: Öncü diyebilmek için, keşfedilmeyi bekleyen bir konuyu ele almış ve bu konuya yenilik getirmiş olmalarını bekledim. Lou Andreas-Salomé Freud'u bilimsel çözümlemeyle, rasyonel olmayı ele almaya hazır bir adamın cesaretini bir araya getiren yeni bir dilin mucidi olarak görüyordu. Kadınlar da Freud'un bu insan okumasından yola çıkarak *logos*'a yeni bir yorum getirdiler. Yolları bilinçdışı, kadın, çocuk, aşk, erotizm gibi fethedilmeyi bekleyen mecralarda kesişti. On dört kadın, yeni yorumlar getirdikleri yeni kuramlar için kendi hayatlarını bir kenara bıraktılar. Bazılarıyla ilgili kaynak yok, kimin ne kadar yaşadığı ise çok değişiyor ama hepsi psikanaliz yapbozunun kurulmasında meşru bir konuma sahip. Yazı, zevki yok sayan bir kurala itaat edemez. Her kadın bambaşka bir dünya. Bu yüzden bazen de bu kadınların yazgısını izlemeye, orada beni bekleyen bir karşılaşma, bir suret, bir hissiyat, bir amaç olduğunu sezerek bir davet hissettim.

19. yüzyılın sonunda, “bilincinin arka planında” bir şeyler olduğunu bildiğimiz insanın, bilinçdışının dehlizleriyle şekillendiği söylenir. Freud'un insan ruhuyla ilgili ilk kuramı ruhun gizli hazinelerini arayan doktorların, psikiyatrların ve filozofların ardından gelir: Ruhsal olan organik olana hükmeder ama vücudun taleplerine de bağımlıdır. Freud'un yüzyılı Karl Marx ve Friedrich Nietzsche'nin⁸ yüzyılıdır, onlar çalışan ve Tanrısı olmayan insa-

7 Sibylle Volkmann-Raue ve Helmut E. Lück yönetiminde kolektif eser, *Bedeutende Psychologinnen des 20. Jahrhunderts*, Springer (der.), Verlag für Sozialwissenschaften, 2011 (ilk basım tarihi 2002).

8 Paul Ricœur'e göre, *Le Conflit des interprétations. Essais d'herméneutique*, Paris, Seuil, “L'ordre philosophique” koleksiyonu, 1969, s. 149.

nın, bilincine vardığı ama toplumdaki yerini tanımlayamadığı bir modernlik sanrisına düşmek üzere olduğunu söylerler. Eğer insan ölümlü olmasıyla belirleniyorsa, oynadığı rol hayat, iş ve yeni bir dil⁹ arasında kalan birden çok kimliğe bağlıdır. İnsan artık antropolojik yeni bir bilginin öznesi ve yeni araştırmaların, yani psikanalitik incelemelerin nesnesi olmuştur. Psişe, modern insanın devraldığı mirasla ne yapacağını gözetir. 20. yüzyıla başlarken insanın ruhu Ural Dağları'ndan Batı Avrupaya kadar uzanan siyasi çalkantıların izlerini taşır. İnsan, ruhunu kaybetmenin korkusunu ve sancısını duyar. Ruhunu kurtarabilmek için kime satabilir insan? En azından ruhunu anlayabilmek ve anlatabilmek ister... Böylece Faust'un yaptığı gibi ruhunu kaybedeceği bir anlaşma yapmaktan kurtulur.

1902'de Freud'un kuramı etrafında Çarşamba Psikoloji Cemiyeti adında bir cemiyet kurulur. Cemiyette Sigmund Freud'un etrafında yer alan kurucular Alfred Adler, Wilhelm Stekel, Isidor Sadger ve Otto Rank'tır. Otto Rank 1906'dan itibaren toplantılardaki her konuşmayı en ince ayrıntısına kadar not eder. *Minutes de la Société psychanalytique de Vienne* [Viyana Psikanaliz Cemiyeti'nin Toplantı Notları] psikanalizin 20. yüzyılın başında doğuşunu anlamak için eşsiz bir kaynak oluşturur. Psikanaliz hareketi dışarıya açılır ve yeni merkezler oluşmaya başlar. Macaristan'da Sándor Ferenczi, Almanya'da Karl Abraham ve Max Eitingon, İngiltere'de Ernest Jones başkanlığında yeni cemiyetler kurulur. Carl Gustav Jung 1907'de Viyana'ya geldiğinde Freud'un kuramını etkiler ama 1913'te Freud'dan ayrılarak Zürih'te bağımsızlığını ilan eder. Amerika 1909'da Freud ve öğrencisini ağırlar. Bundan iki yıl sonra, Amerikan Psikanaliz Derneği kurulur. Mart 1910'da kurulan Uluslararası Psikanaliz Derneği psikanaliz eğitime ve pratiğine meşru, kurumsal bir çerçeve sağlar ve psikanaliz camiasını denetler.

Psikanalizin kökeni Almanca konuşulan dünyada olsa da, gelişmesi ve yayılması için başka kültürler ile disiplinler arasında, psikiyatri ile psikanalizin divanı arasında köprüler kurabilecek temsilcilere ihtiyaç vardır. Bu araçlar psikanaliz bilgisinden "geçmiş"

9 Michel Foucault'ya göre, *Les Mots et les Choses. Une archéologie des sciences humaines*, Paris, Gallimard, 1966, s. 329.

(passé) kadınlardır. Freud'un davasının dolaylı ya da doğrudan takipçileri, ister 1885'ten önce doğmuş ve birinci nesil olsunlar, ister daha sonradan doğup ikinci nesle ait olsunlar, tartışmalı bir bilimin gelişmesine genelde kendi şöhretleri ve hayatları pahasına katkıda bulunmuşlardır. Bu kadınlar avangart bir bakış açısı getirmişler; kökenleriyle, kültürleriyle, yaşam biçimleriyle, yeni konulara duydukları ilgiyle, yorumlarıyla, zorluklar içerisinde ve hatalar da yaparak Viyana'da Freud'un, Zürih'te Jung'un ve daha sonra Paris'te Lacan'ın kuramlarının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. 1902 ile 1938 arasında Viyana Psikanaliz Cemiyeti, komşusu İsviçre'den sonra, en fazla kadın üyeye sahip dernektir; yüz yedi erkek üyeye karşı kırk üç kadın üye vardır. Avrupa'da kadınların eşit haklar için mücadele ettiği bir dönemde, psikanalizin öncü kadınları örgütlenmek yerine, yalnız başlarına kendi iç dünyalarına dönmüşlerdir. Kadınların özgürleşme mücadelesine kendi tarzlarında katılmışlardır.

Rusyalı Sabina Spielrein ve Tatiana Rosenthal Avrupalı olmuş ve psikanalizin kendi ülkelerinde yerleşmesi için çalışmışlardır. Onlardan daha yaşlı ve Freud'un sevgili dostu olan Lou Andreas-Salomé kadın, cinsellik ve bilinçdışı üstüne kuramlara yeni bir bakış getirir. Bu öncü kadınlar, bilim camiasında Freud'u zor durumda bırakan sert yaklaşımlarına rağmen henüz gelişmekte olan kavramları özümsemişlerdir. Kadın, Helene Deutsch ile özgür bir varlık olur. Çocuk ise, Françoise Dolto'dan önce Hermine von Hug-Hellmuth, Sophie Morgenstern, Melanie Klein ve Anna Freud ile birlikte küçük bir insan olur. Anna Freud babasının gölgesinde kalabilirdi ama Emma Jung gibi adını duyurmasını başarır, Freudyen psikanalize uluslararası bir boyut kazandırır. Emma Jung ise Jung'un teorisinin meşruluk kazanmasına yardımcı olur ve psikanaliz okullarının çatışmasında eşine destek çıkar. Psikanalizin öncü kadınları sınırların ne kadar geçirgen olduğunu, fikirlerin birden çok kültürde nasıl paylaşılabileceğini ispatlamışlardır. Viyana'dan Zürih'e, Berlin'den Paris'e ellerinde bavullarıyla yola çıkmış ve gittikleri yerlerde analiz yapmayı ve psikanalizi geliştirmeyi göze almışlardır. Eugénie Sokolnicka ve Sophie Morgenstern Polonya'dan Paris'e, Helene Deutsch Amerika'ya göç etmiş, Anna Freud ise Londra'ya sürgüne gitmiştir.

Hepsi tarihin yol açtığı acıları çekmiştir. Kimisi hayatını kaybetmiştir. Sabina Spielrein ve Margarethe Hilferding Naziler tarafından öldürülür. Hermine von Hug-Hellmuth cinayete kurban gider. Tatiana Rosenthal, Eugénie Sokolnicka ve Sophie Morgenstern ise intihar eder. Diğerleri, Marie Bonaparte, Melanie Klein, Françoise Dolto bu trajik yazgılara ses olur; kudretleriyle, kararlılıklarıyla ruhu iyi etme amaçlarından hiç vazgeçmezler.

Bu on dört yüz, kimliğini arayan bir çağın çeşit çeşit rengini temsil eder. Erkekler cephede can verdikçe kadınlar hekimler arasında yerlerini almaya başlar ama tıp eğitimleri olmadığı için tam anlamıyla psikanalist olarak tanınmazlar. Bu kadınların hepsinin ortak noktası kozmopolit olmalarıdır. Çoğu zaman sürgüne gitmek zorunda kalmış, yeni bir dil konuşmaya başlamış, başka bir kültür edinmiş, göçebe olmuşlardır. Sürgünleri bazen iç dünyalarına doğrudur zira kadın olmak, her zaman aşkla ve annelikle uyumsuz. Kimileri anne olmayı reddeder, yenik düşer ama çocuklar üstüne yazdıklarıyla kadının psikolojisinin ilerlemesini sağlar. Yine de birçoğu anneliği ve psikanalist olmayı aynı plana koyar. Kendi yaşadıkları ve deneyimledikleri kuramlarının temeli olur. Erkek meslektaşları gibi klinikte çalışsalar da haksız yere kuşku uyarırlar. Böyle kötü görülmelerinin nedeni Freud'un yazdıklarının zirveye çıkardığı bilgisizliktir. Psikanalizin öncü kadınlarının katkılarının olmasaydı kadının anlaşılması eksik, hatta yanlış olacaktı.

Jean Charcot'nun Salpêtrière Hastanesi'nde gözlemlediği histeri hastalarından ve Anna O. takma ismiyle bilinen ve konuşma yönteminin kullanıldığı Bertha Pappenheim'den itibaren Freud, kadınların sözüne nevroitik semptomlar üzerinden teşhis etmeyi ilerletebilmek için önem atfetmiştir. Zira 1905'ten beri gördüğü şudur: "Bir 'kadın beyninin' özelliklerini bilmiyoruz."¹⁰ Freud'un teorilerinin kadınlığı anlamaya katkısını inkâr edemeyiz. 19. yüzyıldaki bilim insanları erkek-kadın farkını anatomikle açıklamaya çalışırken Freud'un teorileri her insanda olan biseksüelliği ve bilinçdışının oynadığı rolü keşfederek kadın ruhunu araştırmanın

10 Sigmund Freud, *Trois essais sur la théorie sexuelle* (1905), B. Reverchon-Jouve çevirisi, *Œuvres complètes* içinde, Paris, PUF, 2006, C. VI, s. 75.

yeni kriterlerini koymuştur: Kadın keşfedilmesi elzem “karanlık kıta”dır. Freud 1905’te, *Trois essais*’de [Üç Deneme] çocukluktan ergenliğe kadar olan kadınlık üstüne teorisinin temellerini atar. Buna göre, her iki cins için başlangıçta cinsel bir monizm vardır, sadece erkeğin cinsel organı tanınır, ergenliğe kadar vajinanın varlığı inkâr edilir. Daha sonra *L’Organisation génitale infantile de la libido* (1923) [Çocukta Libidonun Genital Olarak Gelişmesi] üstüne düşünür. Bu gelişim genital olmadan önce falliktir, yani penisle ilgilidir. Erkek olan cinsel eylemin etkin öznesiyken kadın olan edilgen bir nesnedir, hadım olmuştur çünkü erkeklik organına sahip değildir. Takip eden iki sene boyunca *Le Déclin du complexe d’Œdipe*’i (1924) [Oidipus Kompleksinin Sona Ermesi] değerlendirir. Erkek çocuğun Oidipus kompleksi iğdiş olma korkusuyla son bulur. Kız çocuğun Oidipus kompleksini belirleyen ise, penise sahip olmamasını babasına yönelerek telafi etmesi, ondan penise ikame edecek bir çocuk yapma arzusudur. Freud bu tezini 1925’te *De quelques conséquences psychiques de la différence anatomique entre les sexes*’te [Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı Psikik Sonuçları Üstüne] teyit eder. 1930’larda bu tezi tekrar ele alır fakat 1925’te başka bir sav ortaya atmıştır: Anneyi sevmeyi bırakmak. Kız çocuğun oedipal sorunu, sevdiği nesneyi değiştirmek, sevgisini annesinden babasına yöneltmek ve klitoris yerine vajinadan zevk almaya geçmek zorunluluğuyla şekillenir. Kadının biseksüel olması küçük kız çocuğunun fallik etkinliklerini, erojen bölgelerinin ve sevgi nesnelерinin değişmesini bir noktaya kadar açıklayabilir.

Freud kadının ne olduğundan çok ne “istediğini” sorgular. Kadınlar kendilerini sadece erkek olmayan olarak tanımlayan psikanaliz camiasına meydan okumuşlardır. Janet Sayers¹¹ kadını edilgen bir nesne, “erkek olmayan”ın ötekisi olarak görmeye itiraz eden feministlerin¹² psikanalizin ataerkil ve fallosentrik olmasını eleştirmesiyle, psikanalizin anne ve annenin çocuklarıyla ilişkisi üstüne

11 Janet Sayers, *Les Mères de la psychanalyse*, a.g.e., s. 7.

12 Simone de Beauvoir’dan (*Le Deuxième Sexe*, 1949) Juliet Mitchell’a (*Psychanalyse et féminisme*, 1972) ve 1960 ve 1970’li yılların İngilizce ve Fransızca yazınında, birçok feminist, Freud’un teorilerindeki fallosantrizmi sert bir şekilde eleştirir. Feministlerin tezlerine göre, psikik, cinsel ve anatomik gerçeklikler, toplumsal gerçekleri tartışmak için yeterli değildir.

yoğunlaştığının altını çizer. Kadın olan, annelikle özdeşleştirilince erkek olanı da işin içine katar, bu yüzden kadının söylediğini dinlemek önemlidir. Erkeğin göremediğini görebilir mi kadınlar? Freud çevresi, kadınların psikanalizi nasıl tecrübe ettiğine güvenmek zorundadır. Freud'un kadınlık üstüne olan teorileri 1914'te kadın narsizmi meselesiyle başlar ve ancak 1931 ve 1932'de *La Sexualité* [Kadın Cinselliği] ve *La Fémininité* [Kadınlık] ile tamamlanır.¹³ “Kadın muamması” karşısında ne diyeceğini bilemeyen Freud kadını anlamak isteyenleri şairlere havale eder.

Psikanalizin öncü kadınları erkek meslektaşlarıyla diyalog kuracak, hayatın evrensel mevzularını bilinçdışının ışığında ele alacak, Freud'un tezlerini 20. yüzyılın gerekli kıldığı kavramsal değişiklikleri getirerek savunacaklardır. Önce “Rus ilham perileri”yle başlamaktan daha doğal ne olabilir? Lou Andreas-Salomé, Sabina Spielrein ve Tatiana Rosenthal'ın cazibesi ne sürgünde yaşadıkları makus talihlerini ne de yazdıklarıyla kadının özgürleşmesi için yaptıklarını unutturur. “Mücade eden kadınlar”ın –Emma Eckstein ve Margarethe Hilferding– psikanalizi öğrenmek için bir zemine ihtiyaçları olmuştur. “Gölgede kalanlar” o kadar da gölgede değildir, Emma Jung kocasının, Anna Freud da babasının “yanındaki” vazgeçilmez kadınlar olmuşlardır. “Çocukluğun sesleri”ni duyurmak içinse heyecanlı, şaşırtıcı, intikamcı ve bir o kadar da ileri görüşlü dört kadın vardır: Hermine von Hug-Hellmuth, Melanie Klein, Sophie Morgenstern ve Françoise Dolto. “Fethedenler” yani Eugénie Sokolnicka, Marie Bonaparte ve Helene Deutsch aynı şekilde tanınmayı hak eder. Kadın olarak kendilerine çizdikleri yol ve klinik bakış açılarının keskinliği bizi aslında çok uzakta olmayan bir yüzyılı baştan aşağıya kat etmeye çağırır. Farklı türde eserler vermiş olsalar, farklı kültürlerden gelseler ve farklı hassasiyetlere sahip olsalar da kendilerine koydukları hedeflerle bize yarının ruhunu sorgulatmaya devam ederler.

13 Sigmund Freud, “De la sexualité féminine” (1931), D. Berger çevirisi, *Œuvres complètes* içinde, a.g.e., C. XIX, s. 7-28 ve “La féminité” (1932), A. Berman çevirisi, a.g.e., s. 195-219.